

Vabariigi Valitsuse määruse
„Andsu järvede maastikukaitseala kaitse-eeskiri” eelnõu
SELETUSKIRI

1. Sissejuhatus

Looduskaitseseaduse (edaspidi *LKS*) § 10 lõike 1 alusel on Vabariigi Valitsusel õigus võtta ala kaitse alla ja kehtestada ala kaitsekord. Eelnõukohase määrusega muudetakse olemasoleva looduskaitseala kaitse-eesmärke, kaitsekorda ja korrigeeritakse piiri.

Kaitseala asub Võru maakonnas Võru vallas Meegomäe külas.

Andsu järvede maastikukaitseala (edaspidi *kaitseala*) on kaitse alla võetud Vabariigi Valitsuse 13. novembri 2001. a määrusega nr 351 „Andsu järvede maastikukaitseala kaitse-eeskiri”. Kaitseala eesmärk on kaitsta looduskauneid järvi ja liigestatud reljeefiga puhkemaastikku. Kaitseala on moodustatud Võru RSN Täitevkomitee 30. märtsi 1962. a otsusega nr 33 „Looduskaitse ja kultuurimälestiste kaitse korraldamisest Võru rajoonis” looduskaitse alla võetud maastiku üksikelemendi „Andsu järved koos 100 m laiuse kaldaribaga” põhjal, mida laiendati Võru RSN Täitevkomitee 17. mai 1985. a otsusega nr 149 „Võru rajooni looduskaitseobjektide arvelevõtmise ja mahakandmise kohta”.

Vastavalt LKS § 91 lõikele 1 kehtivad enne selle seaduse jõustumist kaitse alla võetud kaitsealade ja kaitstavate looduse üksikobjektide kaitseks kehtestatud kaitse-eeskirjad ja kaitsekord seni, kuni LKS alusel kehtestatakse uued kaitse-eeskirjad. Seega ei võeta määrusega kaitse alla uut ala, vaid kinnitatakse kaitse all olevale alale kehtivate õigusaktide kohane kaitsekord.

Eelnõukohase määrusega muudetakse LKS § 13 lõike 1 alusel olemasoleva maastikukaitseala kaitse-eesmärke, kaitsekorda ja korrigeeritakse piiri. Muudatused on tingitud vajadusest viia kaitseala kaitsekord kooskõlla kehtiva õigusega ning tagada Andsu järvede maastikukaitsealale iseloomuliku ja mitmekesise maastiku ja looduskaunite järvede kaitse.

Vabariigi Valitsuse määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti looduskaitse osakonna kaitse planeerimise büroo kaitse planeerimise spetsialist Kerttu Elm (tel 680 7913, e-post kerttu.elm@keskkonnaamet.ee), eelnõu kaitsekorra otstarbekust on kontrollinud Keskkonnaameti looduskaitse osakonna kaitse planeerimise büroo juhtivspetsialist Eleri Laidma (tel 5304 7558, e-post eleri.laidma@keskkonnaamet.ee). Eelnõu õigusekspertiisi on teinud Keskkonnaameti üldosakonna jurist Kristiin Jääger (tel 680 7424, e-post kristiin.jaager@keskkonnaamet.ee) ja Margit Halopi Õigusbüroo OÜ jurist Margit Halop (tel 517 9278, e-post margit.halop@mail.ee). Keskkonnaministeeriumi kontaktisik eelnõu ministeeriumitevahelisel kooskõlastamisel ja kinnitamisel on Marika Erikson (tel 626 2880, e-post marika.erikson@envir.ee). Keeleliselt on toimetanud Siiri Soidro (tel 640 9308, e-post siiri.soidro@tlu.ee).

2. Eelnõu sisu, piirangute ja kaitse alla võtmise põhjendus

2.1. Kaitse-eesmärkide vastavus kaitse alla võtmise eeldustele

Kaitseala eesmärk on kaitsta ja säilitada piirkonnale iseloomulikke ja mitmekesist maastikku ning looduskauneid järvi.

Vastavalt LKS §-le 7 on kaitseala kaitse alla võtmise eeldused ohustatus, haruldus, tüüpilisus, teaduslik, ajaloolis-kultuuriline või esteetiline väärtus või rahvusvahelistest lepingutest tulenev kohustus ning linnu- ja loodusdirektiivi rakendamine. Kaitseala kaitse all olemise eelduseks on alal esinevate väärtuste ohustatus.

Võrumaa eristub selgelt oma vaheldusrikka pinnamoe ja mitmekesise maastikuga ülejäänud Eestist ning Võrumaale jääv Eesti kõrgeim maastikurajoon Haanja kõrgustik on Eesti kõige järverikkamaid alasid. Haanja kõrgustiku ja Võru-Hargla nõo piirialal, Võru linnast veidi lõuna pool paiknevad teineteisest vaid poolesaja meetri kaugusel Andsu järved: Edejärv ja Peräjärv. Piirkonna reljeefi on kujundanud ürgorg, Haanja kõrgustiku aluspõhja kõrgendik ja mandrijää sulamisprotsessid. Maapinna kõrgusarvud Andsu järvede maastikukaitsealal on kuni 140 m, järvede veepind on 97,9 m kõrgusel merepinnast (Kobras 2017¹).

Andsu järvede maastikukaitseala kõrge looduslik väärtus seisneb ala reljeefis, veekogudes (Peräjärv ja Edejärv) ja vanemates metsades. See looduslik väärtus on ühtlasi esteetilise väärtusega, sest tegemist on puhkemaastikuga, mida kasutavad nii kohalikud elanikud kui ka Võru linna inimesed. Esteetilist väärtust lisavad vaated maastikule, mis avanevad nii ümbritsevatelt teedelt kui ka alasiseselt. Vaated on ala reljeefi poolest põnevalt liigendatud ja sisaldavad mitmekesist vee ja metsa komponenti. Vaateid ohustavad kinnikasvamine (võsastumine) ning alale ja sellega piirnevale alale ehitiste rajamisest tingitud vaatekoridore sulgemine (Kobras 2017).

Metsad on Andsu järvede maastikukaitsealal küllaltki tähelepanuväärsed, osa metsatükke võiks isegi klassifitseerida Natura 2000 mõistes vanadeks loodusmetsadeks, teistel on väärtust eelkõige pinnakaitsemetsadena. Andsu maastikukaitseala väärtuslikele metsadele on ohuks eelkõige lageraied, mis tekitavad kaitseala reljeefil ka erosiooniohu (Kobras 2017).

Andsumäe suusaspordikompleks koos hüppemäega ja slaalominõlvaga on piirkonnas vaatamisväärtus ning turismi- ja rekreatsiooniobjekt ning sellel on ühtlasi arvestatav identiteediväärtus. Rekreatsioonilise väärtusega on maastikukaitseala idaosas olevad metsarajad, mis on aktiivses kasutuses (jalgsi liikujatele, ratturitele ja talvel suusatajatele). Väljakujunenud rajad on kohalike elanike jaoks olulise identiteediväärtusega. Andsu järvede maastikukaitsealal on puhkeväärtus ka linnalähedase puhkealana, kuna see asub Võru linna südamest vaid mõne kilomeetri kaugusel. Puhkeväärtus on nüüdseks mõnevõrra vähenenud, kuna ujumiskoha kasutusaktiivsus on vähenenud (amortiseerunud ujuvsild) (Kobras 2017).

Ajaloolis-kultuurilise väärtuse annab alale jääv endine Jaani külakoolihoone.

¹ Kobras AS, „Andsu järvede maastikukaitseala ekspertiisi I osa“, 2017.

2.2. Kaitse alla võtmise otstarbekus

Otstarbekuse hindamisel lähtutakse LKS §-s 2 esitatud põhimõtetest, st looduse kaitseks piiratakse looduse säilitamise seisukohalt oluliste alade kasutamist, reguleeritakse kaitse alla võetud loodusliku loomastiku, taimestiku ja seenestiku isenditega ning kivististega sooritataavaid toiminguid ning soodustatakse loodusharidust ja teadustööd. Looduse kaitsel lähtutakse tasakaalustatud ja säästva arengu põhimõtetest, kaaludes iga kord alternatiivseid, looduskaitse seisukohalt tõhusamaid lahendusi.

Andsu järved on kaitse all alates 1962. aastast, maastikukaitseala moodustati 2001. aastal. Kaitsealal on oluline tähtsus piirkonnale iseloomuliku maastiku ja säästva puhkemajanduse edendamisel. Ala on jätkuvalt puhkemajanduslikus kasutuses ja kuna eelmises peatükis mainitud ohutegurid on jätkuvalt aktuaalsed, siis on otstarbekas kaitset jätkata. Peasjalikult nii raiete kui ka ehitustegevuse ja kaevandamise negatiivse mõju ärahoidmiseks pole tõhusamat viisi kui kaitse jätkamine. Tegemist ei ole uue kaitsealaga, vaid vana kaitsekorraga alale optimaalse kaitsekorra ja looduses jälgitava piiri kehtestamisega.

Reljeefist tulenevalt avanevad kaunid vaated nii alasiseselt kui ka kaugelt. Kuna kaitseala paikneb Haanja kõrgustiku serval, ulatuvad vaated nii Võru linnale kui ka kaugemale Haanja kõrgustikku ümbritsevatele aladele.

Kaitstavat maastikku ilmestavad oru põhjas paiknevad järved Edejärv ja Peräjärv ning nõlvadel kasvav mets. Looduskaunid järved on kihistunud kalgiveelised rohketoitelised järved, mis on heas looduslikus seisundis. Järvedel puuduvad suured sissevoolud, peamine toide on ümbritsevate nõlvadelt valguvatest vetest ja sademetest. Järvi ohustab metsaraie, ehitus ja veetaseme muutumine.

Metsa on kaitsealal kokku 8,4 ha, millest enamik on üle 60 aasta vanused, kuid leidub ka noorendikke. Mets on oluline nii maastikuilme säilitamise poolest kui ka pinnasekaitse pärast, kuna aitab ära hoida suuremat erosiooni. Erosiooni tagajärjel satub järvedesse liialt toitaineid, mis põhjustab nende eutrofeerumist ja kinni kasvamist. Maastikuilme säilitamise seisukohast on oluline, et nii lagealad kui ka metsad oleksid looduses visuaalselt säilinud ja oleksid kooskõlas inimese rajatuga. Maastikuilme on paigaspetsiifiline ja visuaalselt tajutav ning selle omapära sõltub reljeefist, avatud ja suletud alade vaheldumisest, teestruktuurist, asustuse paiknemisest, hoone paigutusest talukompleksides ning hoonete arhitektuursest ilmest. Maastikuilmet mõjutab enim maastiku kõlvikulise jaotuse muutus: lagedate alade võsastumine, lageraie ja ehitustegevus. Lisaks eeltoodule aitavad kaitseala metsad säilitada elustiku mitmekesisust, kuna pakuvad liikidele elupaika. Kaitsealal domineerib jänesekapsa kasvukohatüüp.

2.3. Kaitstava loodusobjekti tüübi valik

Kuna kaitsealal on peamiseks kaitse-eesmärgiks järvede ja maastiku kaitse, rakendatakse kaitstava loodusobjekti tüübina jätkuvalt maastikukaitseala. Maastikukaitseala on kaitseala maastiku säilitamiseks, kaitsmiseks, uurimiseks, tutvustamiseks ja kasutamise reguleerimiseks.

Hoiuala on mõeldud looduslike koosluste ja liikide, mitte maastiku kaitseks, mistõttu pole hoiuala sobiv. Hoiuala kaitsekord ei võimalda mitme vajaliku piirangu rakendamist (nt

ehitamine, metsade majandamine). Püsielupaigana kaitstakse ainult konkreetse liigi elupaika, see ei sobi maastiku kaitseks.

2.4. Kaitstava loodusobjekti välispiir ja vööndi piir

Kaitseala piiritlemisel on lähtunud põhimõttest, et kaitsealasse on hõlmatud kaitset vajavad loodusväärtused ning ala piirid peavad olema looduses selgelt tuvastatavad ja üheselt mõistetavad. Seetõttu on piiritlemisel kasutatud selgepiirilisi ja ajas vähe muutuvaid objekte (teeääred, mõõdistatud maaüksused). Kaitseala piir on kantud kaardile, kasutades alusena Eesti põhikaarti (möötkava 1 : 10 000) ja maakatastri andmeid.

Andsu järvede maastikukaitseala pindala on 50,5 ha, millest munitsipaalmaad on 3,4 ha ja eramaad 46,9 ha. Andsu järvede maastikukaitseala välispiiri korrigeeritakse ja piiriselguse huvides arvatakse kaitsealalt välja Järve katastriüksus (katastritunnus 91804:003:0034). Tegemist on eramaaga ning välja arvatava osa pindala on 1,4 ha. Varem on kaitseala piir läbinud Järve katastriüksust mõttelise sirgena, kuid see ei ühtinud kaitseala välispiiri kirjeldusega. Eelmise kaitsekorra menetlusdokumentide (ekspertiis, kaitседokumentatsiooni vormistamine) järgi ei peaks Järve kinnistu kaitsealal asuma, kuna piir eksperdi ettepanekul ja välispiiri kirjelduse järgi peaks kulgema mööda Järve kinnistu läänepiiri. Antud juhul viiakse kaitseala välispiir Järve kinnistu läänepiirile, mis oli ka algne mõte eelmise kaitsekorra koostamisel ja kaitseala piiritlemisel. See muudatus ei mõjuta kaitse-eesmärkide täitmist (looduskaitsealiselt olulised väärtused kaitseta ei jää), vaid on formaalse sisuga (lahendab eelmise kaitsekorra menetluse käigus tekkinud segaduse). Piiride ebasobivus on ära märgitud ka Andsu järvede maastikukaitseala kaitsekorralduskavas (2005). Uue välispiiri, mis on ühtlasi ka piiranguvööndi piir, määramisel lähtuti sellest, et kaitstavad väärtused oleksid tervenisti hõlmatud kaitsealale ning et piir oleks üheselt arusaadav ja looduses tuvastatav. Kaitseala piirina kasutatakse katastriüksuse piire, kaitsealale jääb 17 katastriüksust.

2.5. Kaitsekord

2.5.1. Kaitsekorra kavandamine

Kaitseala kaitsereežiimi uuendamise tingis praeguse, 2001. aastast pärineva kaitsekorra uuendamise vajadus. Määrusega kehtestatakse kaitse all olevale alale kehtivate õigusaktide kohane kaitsekord. Kaitse-eeskirja koostamise aluseks on Andsu järvede maastikukaitseala ekspertiis (Kobras 2017).

Kaitseala kaitsekorra väljatöötamisel on arvestatud kaitsealal leiduvate loodusväärtustega. Kaitse-eeskirjaga kehtestatavad piirangud on sätestatud ulatuses, mis tagab kaitsealal leiduvate liikide ja looduslike elupaikade soodsa seisundi ning on proportsionaalne saavutatavale efektile.

Kaitseala kaitse-eeskiri seab kitsendused omandiõigusele (PS § 32). Keskkonda mõjutava tegevuse õigusliku regulatsiooni aluseks on PS §-st 5 tulenev loodusvarade ja loodusressursside kui rahvusliku rikkuse säästva kasutamise põhimõte. Elu- ja looduskeskkonna säästmise ja sellele tekitatud kahju hüvitamise kohustus tuleneb PS §-st 53. Tulenevalt PS §-dest 5, 32 ja 53 ning keskkonnaseadustiku üldosa seaduse ja looduskaitseseaduse alusel võib omandiõigust piirata. Omandiõiguse põhiolomuse säilimiseks peavad seadusest tulenevad piirangud olema proportsionaalsed ehk piirangu eesmärgi saavutamiseks sobivad, vajalikud ja mõõdukad.

Kaitse-eeskirjaga piirangute seadmise eesmärk on alal leiduvate loodusväärtuste säilimine. Neid eesmärke saab lugeda õiguspäraseks, kuna abinõud, mis soodustavad eesmärgi saavutamist, on õiguslikult sobivad: kaitseala moodustamine ja loodusväärtusi kahjustavatele tegevustele piirangute seadmine aitab kaasa kaitseala eesmärkide täitmisele. Abinõu on vajalik, kui eesmärki ei ole võimalik saavutada mõne teise isikut vähem koormava abinõuga, mis on vähemalt sama efektiivne. Kaitse-eeskirja regulatsiooni eesmärgi (loodusväärtuste säilimine) täitmiseks ei ole muid vähemalt sama efektiivseid, kuid isikuid vähem koormavaid meetmeid. Abinõu mõõdukuse üle otsustamiseks tuleb kaaluda ühelt poolt isikutele antud õigusesse sekkumise ulatust ja intensiivsust, teiselt poolt aga eesmärgi tähtsust. Eesti ja Euroopa loodusväärtuste säilimine on oluline eesmärk. Alale kaitse tagamisega ja tegevustele piirangute seadmisega ala loodusväärtused säilivad, loodusväärtusi kahjustavate tegevuste elluviimisel need hävivad.

Metsamajandusalase ettevõtluse korral on teada risk, et tegevust ei saa võimaldada juhul, kui see kahjustab loodust või elukeskkonda. Ettevõtlusvabadus ei anna isikule õigust nõuda rahvusliku rikkuse ega riigi vara kasutamist oma ettevõtluse huvides. Omandiõigus ja ettevõtlusvabadus ei ole piiramatud õigused. Kaitse-eeskirjaga alale seatud eesmärk kaalub üles omandiõiguse ja ettevõtlusvabaduse riive. Järgnevates kaitsekorra peatükkides on esitatud kitsenduste kaupa põhjendused, miks need piirangud on vajalikud.

Vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele on kaitseala tsoneeritud ühte piiranguvööndisse. Kaitsealal kehtivad looduskaitse seaduses sätestatud piirangud määruises ettenähtud erisustega.

Käesolev kaitse-eeskirja eelnõu ei reguleeri kaitsealal pilliroo ja adru varumist, kuna kaitsealal ei leidu pilliroogu ega adru nii suurel määral.

2.5.2. Piiranguvööndi kaitsekord

2.5.2.1. Lubatud tegevused

Kaitse-eeskirja kohaselt on inimestel lubatud kaitsealal viibida, korjata marju, seeni ja muid metsa kõrvalsaadusi ning püüda kala. Inimeste liikumist ja loodusandide kasutamist pole piiratud, kuna tegu ei ole suure külastuskoormusega ega -väärtusega alaga. Juhuslik külastus ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamist.

Kaitsealal on lubatud kuni saja osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata kohas. Rahvaürituste korraldamise osalejate arvu tõstetakse sajani, kuna alal toimub paar korda aastas spordiüritus (orienteerumine, jooksud), millega ei kaasne olulist mõju kaitsealale. Rohkem kui saja osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata kohas on lubatud üksnes kaitseala valitseja nõusolekul.

Kaitsealal on lubatud sõidukiga sõitmine teedel ja jalgrattaga ka radadel. Maastikusõidukiga teedel sõitmisel tuleb arvestada liikluseaduse §-s 154 sätestatuga, kus on muu hulgas öeldud, et maastikusõidukiga ei tohi sõita teel, välja arvatud jõgede, teede ja muude takistuste ületamiskohtades ning lumega kaetud teel, mis ei ole mootorsõidukitele ajutiselt läbitav, ning teel, kus seda lubab sellekohane liikluskorraldusvahend. Väljaspool teid on lubatud sõidukiga ja maastikusõidukiga sõitmine üksnes järelevalve- ja päästetöödel, kaitse-eeskirjaga lubatud tegevusel, sealhulgas metsamajandus- ja põllumajandustöödel, kaitseala valitsemise ja kaitse

korraldamisega seotud tegevusel ning kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel. Erandid on lubatud, et võimaldada hädaolukorras tegutsemist, kaitsealal vajalikku tegevust ja tegevust, mis ei sea ohtu kaitse-eesmärkide saavutamist. Kavandatavad liikumispiirangute leevendused on kooskõlas looduskaitseseadusega.

Kaitsealal on lubatud majandustegevus, arvestades kaitse-eeskirjaga sätestatud erisusi.

Kaitsealal on lubatud telkimine. Kaitsealal ei ole kaitsealuste liikide elupaiku, mistõttu pole otstarbekas seal uue kaitsekorra kehtestamisel telkimist piirata. Samuti ei ole selle kaitseala puhul telkimine massiline tegevus, millega kaasneks suurt tallamise häiringut. Lõkke tegemine on lubatud õuemaal, kaitseala valitsejaga kooskõlastatud selleks ettenähtud kohas ning kaitse-eeskirjaga lubatud tegevustel, s.o põllu- ja metsatöödel. Vales kohas lõkke tegemine võib kahjustada rohumaad ja metsa ning põhjustada kulu- ja metsapõlenguid.

Füüsilise isiku või eraõigusliku juriidilise isiku omandis oleval kinnisasjal (sh õuealal) telkimisel ja lõkke tegemisel tuleb arvestada keskkonnaseadustiku üldosa seaduse §-des 35 ja 36 sätestatud võõral maatükil telkimise ja lõkke tegemise korraga.

Kaitseala vetel on lubatud sõita sisepõlemismootorita ujuv vahendiga. Elektrimootor tekitab sisepõlemismootorist oluliselt vähem müra ja vibratsiooni. Samuti ei leki elektrimootorist veekogusse õli ega kütust ning paadi liikumiskiirus on väike, seega ei teki tugevat järellainetust, mis paiskab üles põhjasetet ja ohustab niiviisi kalade kudemisalasid.

Kaitseala õuealal ja olemasoleval hoonestusalal on lubatud püstitada ehitisi, millega ei kaasne ehitusteatise või ehitusloa esitamise kohustust. Nimetatud ehitiste püstitamist olemasolevale õuealale ja hoonestusalale ei reguleerita, kuna nende mõju kaitseväärtustele ei ole nii ulatuslik, et see vajaks kaitseala valitseja suunamist. Hoonestusala tähendab krundi osa, kuhu võib rajada krundi ehitusõigusega lubatud hooneid. Krunt on ehitamiseks kavandatud maaüksus detailplaneeringu koostamise kohustusega alal.

Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud uute ehitiste püstitamine. Ehitustegevus toimub edaspidi kaitseala valitseja (Keskkonnaamet) nõusolekul igakordse kaalutusotsusega, kuna ehitustegevuse mõju kaitse-eesmärkidele sõltub paljudest asjaoludest (kasutatav tehnoloogia, asukoht, maht jne), mida kõike ei ole võimalik määruse koostamisel ette näha. Uue hoonestusala rajamisel on alati oluline hinnata, kuidas ehitustegevus mõjutab kaitseala maastikuilme ja vaadete säilimist.

Veekogude veetaseme ja kaldajoone muutmine on edaspidi lubatud kaitseala valitseja nõusolekul. Kaitseala valitseja nõusolek veekogu veetaseme ja kaldajoone muutmiseks on vajalik, kuna kaldajoone muutmine võib muuta maastikupilti oluliselt. Veetaseme ja kaldajoone muutmise puhul ei ole selle igakordne mõju lõplikult ette teada, kuna sõltub tegevuse kohast ja mahust, ning seetõttu jäetakse kaitseala valitsejale igakordne kaalutusotsus.

Kaitsealal on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud uuendusraied hall-lepikutes. Teistes puistutes on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud turberaied langi pindalaga 2 ha. Hall-lepikutes lageraielangi pindala ei määrata, kuna nende eraldiste pindala ei ületa 1,5 ha ja need taastuvad kiiresti. Hall-lepikuid on kaitsealal kokku 1,6 ha. Hall-lepikute raie on vajalik maastike avatuse hoidmiseks, kuna need on metsa suktessiooni esimene etapp põllumaade metsastumisel. Puistutes, kus metsa on võimalik majandada turberaietega, on lageraie keelatud. Selline piirang on vajalik maastikukaitsealal uuendusraiate mõju leevendamiseks

metsamaastiku killustumisele ja maastikuilmele. Lageraie peamine mõju piirkonnas on järsult muutuvad keskkonnatingimused, elupaigaks sobivate metsade vähenemine ja taimkatte hävimine. Nii tagatakse paremini maastikuilme säilimine ja hoitakse ära liiga kiired muutused metsade vanuselises struktuuris. Metsasuse säilimiseks on vajalik, et metsade vanuseline ja liigiline struktuur oleks mitmekesine. Samal põhjusel on kavas seada ka turberaielangi suuruse piirang kuni 2 ha. Raiete planeerimisel tuleb lähtuda terviklikust maastikupildist ja vältida korrapärase kujuga raielanke. Ulatuslikud muutused nende alade maastikuilmes mõjutaksid oluliselt ala esteetilist väärtust.

Elustiku mitmekesisuse säilitamiseks tuleb raiel, välja arvatud hall-lepikutes, ühe hektari kohta jätta alles vähemalt 20 tihumeetrit kasvavaid puid või nende säilinud püstiseisvaid osi, mis ei kuulu koristamisele ja jäävad metsa alaliseks. Elustiku mitmekesisuse tagamiseks alles jäetavad puud valitakse eri puuliikide esimese rinde suurima diameetriga puude hulgast, eelistades kõvalehtpuid, mände ja haabasid, samuti eritunnustega, nagu põlemisjälgedega, õõnsustega, tuuleluudade või suurte okstega puid. Kaitseala valitseja võib lubada vähendada elustiku mitmekesisuse säilitamiseks jäetavate puude mahtu, kui see on kaitsekorralduslikult või muudel eesmärkidelt oluline. Sellised puud on elupaigaks mitmele liigile ja aitavad säilitada metsade liigilist mitmekesisust.

Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud kaitsealal jahipidamine kaitse-eesmärgi saavutamiseks ja uluki kaudu leviva haiguse tõkestamiseks. Kuna kaitseala asub tiheasustusala läheduses, siis on üldine jahipidamine seal keelatud, kuid võib tekkida olukordi, kus on vaja seda teha (näiteks haige metsloom, koprakahjud).

2.5.2.2. Keelatud tegevused

Piiranguvööndis on keelatud puhtpuistute kujundamine ja energiapuistute rajamine, maavara kaevandamine, uue maaparandussüsteemi rajamine, biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamine looduslikul rohumaal ja metsamaal ning veekogule lähemal kui 25 m.

Need piirangud tulenevad otseselt LKS § 31 lõikest 2 ning on suunatud vööndi kaitse-eesmärkide saavutamisele. Puht- ja energiapuistute rajamine on keelatud, kuna see ohustab metsakoosluste soodsa seisundi säilimist. Metsakoosluste soodne seisund on tagatud, kui puistu vanuseline ja liigiline koosseis on võimalikult mitmekesine ja sarnane loodusemetsadele. See loob soodsaid elupaigatingimusi eri liikidele. Puht- ja energiapuistute bioloogiline mitmekesisus on väike ning sobivad elutingimused on tagatud vaid vähestele liikidele.

Maavara kaevandamine ja uue maaparandussüsteemi rajamine on keelatud, sest need seaksid ohtu kaitseala väärtuste säilimisele. Maavara kaevandamine ja uue maaparandussüsteemi rajamine alandaksid veetaset ja ohustaksid kaitse-eesmärgiks olevaid kooslusi. Maavara kaevandamine ei ole maapõue kasutamine, mida kinnisasja omanik või kinnisasja kasutusõigust omav isik võib teha üldgeoloogilise uurimistöo loata, uuringuloata või kaevandamisloata, kui seda tingib kinnisasja kasutamise vajadus. Maapõue kasutamist kaitse-eeskiri ei reguleeri. Maapõueseaduse kohaselt maavara ning maavarana arvele võtmata kivimit, setendit, vedelikku ja gaasi on füüsilisest isikust kinnisasja omanikul õigus talle kuuluva kinnisasja piires võtta kaevandamisloata isiklikus majapidamises kasutamise eesmärgil, kui seadus ei sätesta teisiti. Kui aga plaanitakse maavara või maavarana arvele võtmata kivimit ja setendit transportida kinnisasja omaniku teisele kinnistule, tuleb selleks võtta Keskkonnaameti nõusolek.

Biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamine mõjutab negatiivselt looduslike ökosüsteeme ja elustikku, seega ei tohi neid kasutada looduslikes kooslustes ja veekogudele lähemal kui 25 m.

Piiranguvööndis on keelatud puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt, sest seal on mõningates kohtades tegemist kasvukohatüüpidega, millel liikumine kahjustab pinnast ja metsataimestikku. Kaitseala valitseja võib siiski lubada puidu kokku- ja väljavedu, kui pinnas seda võimaldab, näiteks pikalt kestnud kuiva ilma puhul.

2.5.2.3. Tegevuste kooskõlastamine kaitseala valitsejaga

Tegevused, mis on keelatud, kui selleks ei ole kaitseala valitseja nõusolekut, on määratud vastavalt LKS § 14 lõikele 1. Kaitseala valitseja nõusolekuta on kaitsealal keelatud muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja sihtotstarvet, koostada maakorralduskava ja teha maakorraldustoiminguid, kehtestada detailplaneeringut ja üldplaneeringut, lubada ehitada ehitusteatisel kohustusega või ehitusloakohustuslikku ehitist, anda projekteerimistingimusi ja väljastada ehitusluba ning rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda vee erikasutusluba, ehitusluba ega esitada ehitusteatisi, ning lisasöötajahiulukeid.

Kaitseala valitseja ei kooskõlasta tegevust, mis kaitse-eeskirja kohaselt vajab kaitseala valitseja nõusolekut, kui see võib kahjustada kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamist või kaitseala seisundit. Kui tegevust ei ole kaitseala valitsejaga kooskõlastatud või tegevuses ei ole arvestatud kaitseala valitseja kirjalikult seatud tingimusi, mille täitmisel tegevus ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit, ei teki isikul, kelle huvides nimetatud tegevus on, vastavalt haldusmenetluse seadusele õiguspärast ootust sellise tegevuse õiguspärasuse osas.

Praktikas on tingimuste esitamine kõige enam kasutatav võtte, millega välditakse kaitsealadel majandustegevuse kahjustavat mõju. Enamasti ei keelata tegevust, mis on kaitse-eeskirjas lubatud kaitseala valitseja nõusolekul, vaid püütakse kaalutlusõiguse kaudu leida lahendusi, kus tegevus loodusväärtusi ei kahjusta, ühitades looduskaitse ja arendushuvid.

3. Menetluse kirjeldus

Andsu järvede maastikukaitseala kaitse-eeskirja eelnõu avalikustamine toimus ajavahemikul 1.–28. oktoober 2018. Samal ajavahemikul toimus ka avalik väljapanek Keskkonnaameti Võru kontoris ja asukohajärgses Võru Vallavalitsuses. Teade kaitse-eeskirja menetlemise algatamise kohta ilmus 1. oktoobril 2018. a ajalehes Postimees, 28. septembril 2018. a ajalehes Lõuna-Eesti Postimees ja 26. septembril 2018. a Ametlikes Teadaannetes. Kaitse-eeskirja eelnõuga sai tutvuda ka Keskkonnaameti veebilehel. Avaliku väljapaneku ajal 24. oktoobril toimus Jaani koolimajas avalik arutelu, kus osales 2 maaomanikku ning 2 vallaametnikku.

Looduskaitseseaduse §-s 9 sätestatud kaitse alla võtmise menetluse käigus saadeti teated kaitse-eeskirja eelnõu avalikustamise sh avaliku väljapaneku kohta Võru Vallavalitsusele, Võru Linnavalitsusele, Maanteeametile ja 25 eraomanikule. Kirjas oli märkus, et juhul kui Keskkonnaametile ei ole 30 päeva jooksul vastatud, siis loetakse, et adressaat on kaitse-eeskirja

eelnõuga nõus. Kirjale oli lisatud kaitse-eeskirja eelnõu ja kaart. Ettepanekud seletuskirja täiendamiseks saatsid Otsa ja Ansu kinnistute omanikud (tabel 1).

Tabel 1. Maaomanike seisukohad vastuseks Keskkonnaameti poolt 28. septembril 2018. a väljasaadetud kirjadele.

Arvamuse esitaja nimi ja seos eelnõuga	Arvamuse kokkuvõte	Menetleja otsus
Otsa (91804:003:0232), Ansu (91804:003:0458) kinnistud	<p>1. Ettepanek täpsustada Jaani koolimaja ajaloolis-kultuurilist väärtust ning kaitseala kui puhkemaastiku väärtust.</p> <p>2. Ettepanek rohkem põhjendada, Järve kinnistu kaitsealast välja arvamine ning ettepanek kaitseala looduses tähistada.</p> <p>3. Järve kinnistule (KÜ 91804:003:0033) soovitakse rajada kodukohvik, lehtla, klaasist kasvuhoone (viinamarjade kasvatamiseks) ja valgustatud kelgurada (viimane läbiks ka Ansu kinnistut (KÜ 91804:003:0458)).</p> <p>4. Otsa talu (KÜ 91804: 003:0232) metsamaale soovitakse teha püsilõkkekohta (vana ajaloolise lõkkekohta kohale), mida eraotstarbel kasutada eelkõige metsamajanduslike eesmärkidel.</p> <p>5. Otsa talu maadel soovitakse oma tarbeks väikestes kogustes liiva kaevandada (hiljem kaevukoht täidetakse muu maaga).</p>	<p>1. Selgitati Jaani koolimaja väärtust ning ala puhkeväärtust.</p> <p>2. Selgitati otsust, miks Järve kinnistu välja arvati ning kuidas kaitsealasid tähistatakse.</p> <p>3. Vastuskirjas selgitati, kuidas edaspidi eelnõu järgi ehitustegevus on lubatud ning ka seda, et majandustegevus on lubatud (kohviku asutamisel).</p> <p>4. Selgitati, et püsilõkkekohta tegemisel on edaspidi vajalik kooskõlastus kaitseala valitsejaga. Selgitati, et metsatöödel on lõkke tegemine lubatud ka ilma kindla kohata.</p> <p>5. Selgitati, et oma maa pealt väikeses koguses liiva võtmine ei ole kaevandamine, vaid maavara kasutamine, mida tohib enda kinnistu raames teha. Kui aga plaanitakse maavara võimaavarana arvele võtmata kivimit ja setendit transportida kinnisasja omaniku teisele kinnistule, tuleb selleks võtta Keskkonnaameti nõusolek. Seletuskirja täiendati, et see oleks arusaadavam.</p>

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Määrus ei ole seotud EL õigusega.

5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Määruse mõju on positiivne loodus- ja elukeskkonnale, aidates looduskeskkonna säilitamisega kaasa inimeste põhivajaduste ja elukvaliteedi tagamisele. Määrus aitab paremini tagada maastiku, järvede ja metsakoosluste kaitset. Kehtestatav kaitsekord arvestab ala eesmärgiks olevate väärtuste kaitse vajadusi ja selle rakendamine tagab nende säilimise.

Uue kaitse-eeskirja kehtestamine aitab kaasa rahvusvaheliste kohustuste täitmisele, seega on mõju välissuhetele positiivne. Looduse mitmekesisuse ehk elurikkuse säilitamise ja suurendamise vajaduse sätestavad nii Euroopa 2020 kui ka Ressursitõhusa Euroopa tegevuskava. Sellest tulenevalt on elurikkuse vähenemise peatamiseks ja taastamiseks kinnitatud EL elurikkuse strateegia aastani 2020 (KOM(2011)2441), mis seab liikmesriigile konkreetsed ja mõõdetavad eesmärgid elurikkuse (liikide ja elupaikade seisundi) parandamiseks aastaks 2020. Kinnitatav õigusakt toetab otseselt nende eesmärkide saavutamist.

Andsu järvede maastikukaitseala on juba riikliku kaitse all, mistõttu puudub määruse jõustumisel oluline mõju sotsiaalvaldkonnale, riiklikule julgeolekule, majandusele, regionaalarengule ning riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele.

Planeeringud tuleb kooskõlla viia kehtestatud õigusaktidega. Seega mõjutab määruse kehtestamine ka kehtestatud planeeringuid. Teadaolevalt vastuolusid kehtivate planeeringutega ei ole, mistõttu oluline mõju selles küsimuses puudub. Eelnõu avalikustamise käigus saadeti kohalikele omavalitsusele ja maaomanikele arvamuse avaldamiseks eelnõu materjalid. LKS § 9 lõike 7¹ punktide 3 ja 4 järgi on avalikustamise üks eesmärk saada menetlusosalistelt neile teadaolevaid andmeid, mis on eelnõuga seotud.

Vastavalt maamaksuseaduse §-le 4 kaasneb määruse jõustumisega kohaliku omavalitsuse maamaksutulude mõningane suurenemine. Maamaksuseaduse § 4 lõike 3 kohaselt hakkab maamaksusoodustus kehtima kaitse-eeskirja jõustumisele järgneva aasta 1. jaanuaril. Maamaksuseaduse § 4 lõike 1 punkti 1¹ kohaselt kaitsealade sihtkaitsevööndi maalt maamaksu ei maksta ja § 4 lõike 2 kohaselt LKS §-s 31 sätestatud piiranguvööndi maalt makstakse maamaksu 50% maamaksumäärast. Piiranguvööndist arvatakse välja 1,4 ha eramaad. Maade kaitsealast välja arvamiseiga suureneb Võru valla maamaksutulu ligikaudu 3 euro võrra aastas.

Vastavalt LKS §-le 20 võib riik kokkuleppel kinnisasja omanikuga omandada kinnisasja, mille sihtotstarbelist kasutamist ala kaitsekord oluliselt piirab, kinnisaja väärtusele vastava tasu eest. Andsu järvede maastikukaitsealale selliseid kinnistuid ei jää.

Riigimetsa majandamisest saamata jääv tulu ei muutu, sest riigimetsa alal pole.

Kaitsealal puuduvad poollooduslikud kooslused, seega kulutusi riigile toetuste maksmise osas ei ole.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

7. Vaidlustamine

Määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada, esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Seega vastavad määruses üldkorralduse tunnustele sätted, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

8. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu on kooskõlastatud teiste ministeeriumitega eelnõude infosüsteemi EIS kaudu. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium on kooskõlastanud eelnõu märkusteta. Ülejäänud ministeeriumid on kooskõlastanud eelnõu vaikimisi. Vabariigi Valitsuse reglemendi § 7 lõike 4 kohaselt, kui kooskõlastaja ei ole sama paragrahvi lõigetes 1–3 sätestatud tähtaja jooksul eelnõu kooskõlastanud või jätnud seda põhjendatult kooskõlastamata, loetakse eelnõu kooskõlastatuks.